

УДК 811.27 (477.83)

ОБРАЗ ЖІНКИ В АФОРИСТИЧНІЙ ТА ПАРЕМІОЛОГІЧНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, ПОЛЬСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ)

Антон СМЕРЧКО,

кандидат філологічних наук, доцент, кафедра іноземних мов,

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка

Степана Дем'янчука (Україна, Рівне) asmerchko@mail.ru smerchko@op.pl

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6303-6022>

Research ID: M-3267-2018 <http://www.researcherid.com/rid/M-3267-2018>

Статтю подано до редакції / The article is submitted to the editorial board
20.08.2018

Статтю опубліковано / The article is published 15.11.2018

У статті розглядаються аксіологічні й модальні параметри оцінювання жінки як особистості, як реферанта прекрасної статі людства за допомогою характеризувальних засобів мови: афоризмів різного типу, крилатих висловів, прислів'їв, приказок і т.п. Доведено, що жінка – рушій прогресу, основа і причина усього, що трапляється у суспільстві, а також об'єкт любові і обоювання.

Ключові слова: жінка, крилатий вислів, афоризм, паремія, прислів'я, образ, оцінка.

THE MENTAL IMAGE OF WOMAN IN APHORISTIC AND PAREMIOLOGICAL PHRASEOLOGY (IN UKRAINIAN, POLISH AND RUSSIAN LANGUAGES)

Anton SMERCHKO,

Ph.D. in Philology, Docent, Department of Foreign Languages,

Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities (Ukraine, Rivne) asmerchko@mail.ru; smerchko@op.pl

The article deals with the axiological and modal parameters of the evaluation of a woman as a personality as a speaker of the beautiful sex of mankind with the help of characterizing means of language: aphorisms of various types, winged sayings, proverbs, sayings, etc. It is proved that a woman is the engine of progress,

the basis and cause of all that happens in society, as well as the object of love and adoration.

A woman is perceived and evaluated by the following parameters: appearance; as an object of love and deification; manner of behavior, due to features of the character and properties of the psyche; as a guardian of the home hearth; female luck; role in society. In the circle of aphoristic expressions and winged expressions associated with the first position in this series of categorical features, two subgroups are clearly distinguished: a) not personified, the general characteristic of a woman as a generalized subject; b) a personified score having its addressee and that, due to the accuracy and expressiveness of its verbalization, became a winged one.

In all the variety of phraseological units (idioms, phrases, proverbs, sayings, aphorisms, linguistic stamps, winged sentences and literary citations), as well as in units of text, the image of the beautiful sex of mankind in different times and epochs is drawn up, fixed and preserved for the descendants. In them, the characteristic features of a woman are reflected not only in general sense content, but also in the features of its individual mental system, magnetized by emotions and intentions, as well as its value relation to the surrounding and to itself. Verbal complexes of different types verbalize the image of women as a source and carrier of forming tendencies of general cultural and social development through the prism of national-cultural specifics.

Key words: woman, winged pronunciation, aphorism, paramia, proverb, image, estimation.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Людина як універсам в універсамі (Ю.І.Левін) завжди була об'єктом різноманітних наукових досліджень: філософських, літературознавчих, лінгвістичних, краєзнавчих. Пальма першості тут безперечно за літературознавчими працями. Усі інші займають і поділяють другу позицію. У лінгвістичних працях людина як унікальна істота всесвіту розглядається здебільшого у ракурсі лінгвокультурології й лінгвокраїнознавства за допомогою знаків характеризуючої номінації (лексем, ідіом, фразем, паремій). Серед таких досліджень цього століття варто відзначити праці А.М.Арзангельської (2005-2006), Н.Грозян (2009), З.Філоненка (2009), Н.Б.Дем'яненко (2003), однак ця тема не є вичерпаною. Однак ця тема не є вичерпаною. Окремі праці не можуть охопити всіх аспектів людини, яка багато у чому є «чорною скринькою» (термін С.Лема), особливо її мозок і психіка. Також вони не охоплюють усіх сторін своєрідного фразеологічного матеріалу, що характеризує людину як розумну і суспільну істоту.

Мета статті – висвітлити гносеологічні, аксіологічні й модальні характеристики прекрасної статі людства – жінки – за допомогою стійких словесних комплексів у слов'янському мовному просторі як наслідок трансформації загального когнітивно-семантичного континууму.

Виклад основного матеріалу. Жінка як особистість, як протилежність сильної половини людства сприймається і оцінюється за такими параметрами, як: зовнішній вигляд; як об'єкт кохання і обожнювання; манера поведінки, зумовлена рисами характеру і властивостями психіки; як берегиня домашнього вогнища; жіноча доля; роль у суспільстві. У колі афористичних виразів і крилатих висловів, пов'язаних з першою позицією в цій низці категоріальних ознак, чітко виділяються дві підгрупи: а) не персоніфікована, загальна характеристика жінки як деякого узагальненого суб'єкта; б) персоніфікована оцінка, що має свого адресата і що, внаслідок влучності і виразності її вербалізації, стала крилатою. Що стосується підгрупи «а», то сюди належать такі вислови, як: *краса людини – це і досконалість тіла, і сила волі* [1]; *Краса – це королева, яка править дуже недовго* (Сократ); *Вродлива жінка для очей – рай, для душі – пекло, для гаманця – чистилище* (Б.Фонтенель); *Троянду як не назовіть, – В ній пахоці всі ті ж* (У.Шекспір) // *Прекрасная женщина – всегда божество, особенно если мила, умна и если хочет нравиться* (К.Батюшков); *Краса без грации может нравиться, но не пленять* (Капітон); *Красивое не нуждается в дополнительных украшениях – больше всего его красит отсутствие украшений* (Гердер); *Как розу не зови, в ней аромат все тот же* (У.Шекспір); *Красивая женщина для глаз – рай, для души – ад, для кармана – чистилище* (Б.Фонтенель); *Бог делает женщину прекрасной, а дьявол – хорошенькой* (В.Гюго); *Нет безобразных женщин, есть только женщины, которые не знают, как выглядеть хорошенькими* (Ж.Лабрюйер); *Все женщины молодые, только в разной степени: очень молодые, не очень молодые, очень не молодые* (невідомий автор); *Глупая красота – не красота. Взглядишь в тупую красавицу, вступишь в каждую черту лица, в улыбку ее, взгляд – красота ее претворится мало-помалу в поразительное безобразие* (І.О.Гончаров) // *Piękna kobieta jest rajem dla oczu, piekłem dla duszy i czyszcem dla kieszeni* (В.Фонтенель); *Nie ma kobiet brzydkich, są tylko kobiety, które nie wiedzą, że są ładne* (Vivien Leigh); *Kobieta zakochana jest piękna – oto sekret mojej urody* (Charlize Theron, „Forum”, 16 kwietnia 2007); *Najpiękniej bowiem jest, kiedy / Piękna nie czuje się zgola* (Leopold Staff); *Piękna kobieta podoba się oczom, dobra kobieta - sercu. Pierwsza jest klejnotem, druga zaś – skarbem* (Napoleon Bonaparte); *Kobieta bez kokieterii, to jak kwiat bez woni* (Gabriela Zapolska); *Są kobiety, które aby zatuszować swoje krzywe nogi, noszą bardzo duże dekolty* (Gabriela Zapolska).

Наведений ілюстративний матеріал свідчить, що вміщений у афоризмах зміст, пов'язаний з емотивним умовиводом, має об'єктивно-суб'єктивний, візуальний характер. Автори акумулюють в своїх висловлюван-

нях типове, узагальнене, що має місце в людському існуванні, у взаєминах між чоловіком і жінкою, що визначено концентрацією досвіду репрезентантом соціуму у процесі спостереження і сприйняття ним навколишнього світу. Оцінювальний компонент семантики цих висловів містить так звану інтелектуальну сему – сему, яка репрезентує інформацію про суспільне визнання реалії як позитивної чи негативної. Що стосуються широко відомих крилатих висловів універсального типу, організованих, як правило, за моделлю словосполучення (рідше – речення), то в них домінує емоційно-експресивна оцінка і деталізація образу, а саме: *брудке каченя // гадкий утенок // brzydkie kaczątko* (походить від однойменної назви казки Г.Х.Андерсона); *червоний капелюшок // красная шапочка // czerwony kapurek* (від назви казки Ш.Перро); *Баба-Яга // Баба-Яга* (східнослов'янський казковий фольклор); *Прекрасна Єлена // Прекрасная Елена // Piękna Helena* (антична міфологія) – ідеал жіночої вроди [6, 253].

У приказках і прислів'ях завдяки притаманному їм узагальненому змісту, оцінка завжди має загальний характер без вказівки на конкретну особу (ця оцінка застосовується до всіх і до кожного окремо залежно від ситуації): *А в рум'яні така сила, що всі квіти погасила; Врода – це друга молодість; Гарна дівка, як маківка; Гарна, як квітка у полі; Дівка без коси – немає краси; Дівка, як тополя; Дівка, як яєдка; Дівчина в красі, як горох на полюсі: хто йде, той вищипне; З гарної дівки гарна й молодича; Очі гарні, як терен; Гарна дівчина швидше сподобається всім, ніж одному; Скромна краса – ще прекрасніша* [8, 137-139] // *Коса – девичья краса; Женщине красота – домостройство; Во лбу светел месяц, в затылке часты звезды; Долги косы, ножки босы* [3].

Персоніфікована оцінка характеризується двома основними ознаками: має свого адресата – конкретну особу – і асоціативно-художню форму висловлювання. Наприклад – в російській мові виділяються такі влучні естетичні характеристики, як: *Чистейшей прелести чистейший образец* (О.С.Пушкін про Наталю Гончарову, свою дружину); *Как гений чистой красоты* (він же про Анну Керн); *Как мальчик кудрявйй резва, нарядна, как бабочка летом* (М.Ю.Лермонтов про графиню А.К.Воронцову-Дашкову); *Она была прекрасна, как мечта* (він же про своє юнацьке кохання, світську даму Н.Ф.Іванову); *Она не гордой красотой / Прельщает юношей живых* (він же – про своє кохання – відому у свій час аристократку В.А.Лопухіну); *Прекрасна как ангел небесный* (він же про грузинську царицю Тамару).

Жінка як об'єкт кохання, обожнювання вербалізується, зокрема, такими афористичними висловами: *Жінку свою любіть, але давайте їй*

над собою влади (Володимир Мономах); Офелія! О німфа, Пом'яни гріха мої в твоїй святій молитві! (У.Шекспір, Галмет); Прекрасна Дульсінея Тобоська (Мігель Сервантес, Дон-Кіхот) // Я вас любил так искренне, так нежно, как дай вам бог любимой быть другим (О.С.Пушкін); Как луч зари, как розы Леля, Прекрасен цвет её ланит; как у мадонны Рафаэля Её молчанье говорит (М.Ю.Лермонтов); Женица слаще жизни и горше смерти (Соломон); Без женицын начало нашей жизни было бы лишено помощи, середина – удовольствий и конец – утешения (Н. Шамфор) // Każda kobieta jest dla mężczyzny bogiem, który może dokonać w nim cudu (Aleksander Świątochowski); Kobieta jest jak róża: na to ma kolce, by je owijać płatkami (Julian Tuwim); Zbyt ona piękna, zbyt mądra zarazem, zbyt mądrze piękna, stąd istnym jest głazem (William Shakespeare); Kobieta seksualizuje świat (Stefan Napierski); Kobiety są piękniejsze, niż na to wyglądają (Gabriel Laub).

Риси характеру, властивості психіки, поведінка; їх оцінка з боку чоловіків репрезентуються наступними висловами, в українській мові: *Жінка стерпить усе, якщо їй усе дати; Заміжжя – найкращій засіб сховати усі попередні гріхи [1, 40]; Жінка не вірить, отже мислить; Жінці легше поцідуватися з чортом, ніж назвати когось красунею (Микола Гоголь); У жінки гріхи первородні, у чоловіка – другорядні; Одні жінки роблять з чоловіків лицарів, інші загнаних коней (Флоріан Боднар) [1, 16]; Військо можна перемогти – жінку ніколи (Павло Загребельний); Усі жінки, які сидять на базарі – усі відьми (Микола Гоголь); Добре жінкам – у них немає дружин; Коли жінок багато, їх завжди мало, а коли жінка одна, то їй буває по горло (Володимир Черняк) [1, 238]; Всі жінки однакові, проте кожна жінка неповторна; у російській мові: Мужчина может, например, сказать, что дважды два не четыре, а пять или три с половиной, а женщина скажет, что дважды два – стеариновая свечка (І.С.Тургенев, Рудін); У женщины всегда три возраста: кажущийся, действительный и приписываемый ею себе (А.Карр); Творец дал женскому лицу способность перевоплотиться. Сперва мы вводим в дом овцу, а после терпим от волчицы (І.Губерман); Женица смеется, когда может, и плачет, когда хочет (Ж.Баіф); Женский инстинкт стоит прозорливости великих людей (О.Бальзак); Всякая хитрость ничтожна по сравнению с хитростью женщины (Біблія); Прежде всего красивое платье, затем красивый мужчина, чтобы поклоняться ей, - таковы обычные желания женщины (А.Бові); У женщины – все сердце, даже голова (Жан Поль); У большинства женщин служит не столько для укрепления их благоразумия, сколько для оправдания их безрассудства (Ф.Ларошфуко); Когда женщина не права, первым делом нужно попро-*

суть у неї прощення (Ф.Круассе); Жниціна никогда не замечает того, что для неї делают, но она всегда заметит, чего для неї не делают (Ж.Куртелін); в польській мові: *Być kobietą to strasznie trudne zajęcie, bo polega głównie na zadawaniu się z mężczyznami* (Joseph Conrad); *Kobięce zgadywanie jest o wiele dokładniejsze niż męska pewność* (Rudyard Kipling); *Mądra kobieta ma miliony naturalnych wrogów: wszystkich głupich mężczyzn* (Marie von Ebner-Eschenbach, Aforyzmy Eschenbach); *Stawiam kobiety wyżej niż mężczyzn. Są bliższe prawdy o życiu* (Ryszard Kapuściński); *Uroda kobiet korumpuje* (Ryszard Nowosielski); *Trudniej jest być kobiecie kobietą niż mężczyźnie mężczyzną* (Antoni Kępiński); *W piekle są i niewiasty. Ktoś musi diabłem przyprawiać rogi* (Kazimierz Słomiński); *Kokieteria u kobiet jest jak barwa i zapach u kwiatów* (Bolesław Prus); *Pelno widzisz Messalin, rzadko – Penelopy* (Ignacy Krasicki); *Z kobietą nie ma żartów – w miłości czy w gniewie. Co myśli, nikt nie zgadnie; co robi, nikt nie wie* (Aleksander Fredro).

У крилатих висловах, що увійшли до літературної мови з художніх творів і біблійних текстів та набули широкого розповсюдження, більш конкретно визначено форми поведінки жінок, їхні вчинки, соціальний стан, властивості психіки, а саме: укр. *Вірна Пенелопа* (антична міфологія); *віща Касандра* (антична міфологія); *принцеса на горобині* (з казки Г.Х.Андерсона); *собака на сні* (Лопе де Вега); *вавилонська блудниця* (Біблія); *серпанкова панянка* (про манірну, тендітну дівчину з обмеженим кругозором – М.Г.Помяловський); *леді Макбет* (У.Шекспір); *залізна леді* (про вольову жінку, початково про прем'єра Маргарет Тетчер); *мати Тереза*; *чорна вдова* (про жінки, у якої один за одним раптово помирають чоловіки або коханці); рос. *Верная Пенелопа*; *вещая Кассандра*; *вавилонская блудница*; *кающаяся Магдалина* [Марк, 16, 9; Лука, 7-37; 48; 8, 2]; *кисейная барышня*; *принцесса на горошине*; *собака на сене*; *леди Макбет*; *баба-Яга*; *Василиса Премудрая*; *царевна Несмеяна* (народна казка); *железная леди*; *мать Тереза* (про жінку, яка піклується про нужденних, займається благодійністю тощо); *черная вдова*; пол. *wierna Penelopa*; *lady Makbet*; *wieszczka Kasandra*; *żelazna dama*; *matka Teresa*; *czarna wdowa*; *Pies ogrodnika* (Lope de Vega); *księżniczka na ziarnku grochu* (Hans Christian Andersen).

Сюди ж належать перифрази типу *бокова сестра* (наложниця) [М.Демський, 1994]; *солом'яна вдова // соломенная вдова* [М.Демський, Фьодоров].

У прислів'ях та приказках властивості психіки жінок і їхня поведінка характеризуються й через порівняння з їх зовнішнім виглядом, через епітети і через антиномію: *Краса до вінця, а розум – до кінця*; *Краса*

минеться, а розум зостанеться; Не краса красить, а розум; Хоч не з красою, аби з головою; Наша Парася на все здалася; Розходилась, як квочка; - перед бурею; У нашої Параски ні серця ні ласки; У всякої Федорки свої відмовки; Удалося, як Солосі [8] // Бабий ум лучше всяких дум; Волос долог, ум короток; Кудрявые волосы – кудрявые мысли; Женский обычай – слезами беде помогать; Женский нрав не будет прав; Бабы семьдесят две увертки в день; Лакома овца к соли, а коза к воле; Женские слезы – вода; Женица любит ушами.

У цих прислів'ях та приказках здебільшого подана негативна характеристика жінок. Негативна оцінка людини – це загальна особливість пареміологічної фразеології: людські вади сприймаються у суспільстві як неналежне, що підлягає осуду в будь-якій спільноті. І тому так багато фразеологічних одиниць, які висвітлюють ці вади і засуджують негативні риси людини (у нашому випадку негативні риси прекрасної половини людства).

У збірнику В. Даля «Пословицы русского народа» [9, 350-352] також вимальовується переважно негативний образ жінки стосовно її розумових здібностей, властивостей психіки, поведінки, особливо в прислів'ях де опорним словом є лексема *баба*: *Пусти бабу в рай, она и корову за собой ведёт; Где две бабы там сует, где три там содом; У бабы семь пятниц на неделе; У бабы волос долог, а язык длиннее; Бабий язык, куда не завались, достанет; Пока баба с печи летит, семьдесят дум передумает; Баба слезами беде помогает; Лучшее раздражить собаку, чем бабу; Кто бабе поверит, трёх дней не проживет; Баба да бес – один у них вес; Бабы слезы чем больше унимают, тем хуже; Куда чёрт не поспеет, туда бабу пошлёт.* Більш стриманою і більш вірогідною є негативна оцінка в пареміях, де смисловим центром виступає лексема *женица* (рос.): *На женский нрав не угодишь; Женское сердце, что котёл кипит; Женских прихотей – не перечесть; Женское слово, что клей пристаёт; Женская лесть без зубов, а с костями сложет.*

У чисельному колі пареміологічних одиниць виокремлюються стійкі фрази, в яких суб'єкт (жінка) фактично на пряму не репрезентований. Ідентифікація особи здійснюється через антонімічний образ, а саме: *Волос долог, а ум короток* [9, 350] (довге волосся здавна асоціюється з жінкою, як її характерна ознака) або через фонові знання носія мови. Так у російському прислів'ї *От нашего ребра нам* (чоловікам – уточнення автора) *не ждёт добра* [9, 351] міститься натяк на біблійний контекст про створення жінки з ребра Адама.

Вербалізація образу жінки як **берегині домашнього вогнища, ставлення до неї** може бути проілюстрована так: укр. *Жінку свою любить,*

але не давайте їй над собою влади; Добра – бо жона – вінець мужу
своєму без печалі, а погана – люта печаль і руїна домові (Данило За-
точник); Три речі до впадоби Богу і людям: згода батьків, милосердя до
ближніх і згода між чоловіком та дружиною (Петро Могила); Дружина
цезаря має бути поза підозрою (Гай Юлій Цезар).

У народі кажуть: будинок тримається не красунею, а розумницею;
Добра жінка чоловікові своєму вінець, а лиха – кінець; Без жінки, як
без рук; Без чоловіка – що без голови, без жінки – що без ума; Жінка
чоловікові подруга, а не прислуга; Нема кращого друга, як вірна супру-
га; У доброї жінки і чоловікові ціни немає; Жінка не чобіт, з ноги не
скинеш; Жінка красива – згуба для грошей [8, 299-301, 306-307]; Му-
дра господиня, коли повна скриня; Жінка за три кути хату держить,
а чоловік – за один; Жінка княгиня, а хата не метена; Хазяйка на всю
зубу [8, 330-331]; На красиву дивитись любо, а з розумною жити до-
бре; Поможє Боже нежонатому, а жонатому і жінка поможе [8, 8]; у
рос. прислів'ях та приказках: Добрую жену взять, ни скуки, ни горя не
знать; Доброй жене домоводство не мука, а мучит жену лишь разлука;
Жену хорошую взять, многие станут знать, а худую нельзя и в люди по-
казать [3]; Хороши девушки, хороши красны! А худые жёнушки откуда
берутся? Добрая жена дом сбережёт, а худая рукавом растрясёт [9,
590]; Хозяйка в дому, что олады в меду; Где бабы гладки, там воды
нет ни кадки; У нашей хозяйки все в работе: и собаки посуду моют
[9, 591-592].

Оцінка ролі жінки в суспільстві ґрунтується насамперед на твер-
дженні, що жінка – основа всього. Існує стійке переконання, яке сягає
римського поета Ювенала, що причиною усього, що трапляється у пев-
ному колективі, у певній мовній спільноті, є жінка. Вона і нагорода, по-
дарунок долі, вона і кара [7, 221-222]. Недарма кажуть *Cherchez la femme*
(*Шерше ля фам*), у перекладі з французької – *шукайте жінку*, коли си-
туація невиразна, а справа заплутана, неясна і це явно не минулося без
втручання жінки. Вислів приписується французькому поліцейському
чиновнику Антуану де Сартину XVIII ст. [2, 153], використаний у ро-
мані Олександра Дюма «Могікани Парижу», завдяки чому став відомий
спочатку у французькій, а потім поширився і у інших мовах *шукайте*
жінку // ищите женщину // szukajcie kobiety, як в перекладі, так і в ори-
гіналі.

У афористичній фразеології визначена (частіше іронічно) і боротьба
жінок за рівність з чоловіками. Як приклад можна навести іронічний
вислів В.Голобородька: *Жінка легко добивається рівності, особливо*
при укладанні шпал [1]. сигніфікат «сильна. Вольова особистість» влас-

тивий стійкому перифрастичному словосполученню *залізна леді* // *железная леди* // *żelazna dama* який асоціюється насамперед з Маргарет Тетчер. Сигніфікат «милосердна людина, яка прагне допомагати іншим людям у скрутній ситуації» вербалізує стійке сполучення *мати Тереза* // *мать Тереза* // *matka Teresa*. Це словосполучення також репрезентує реальний прототип – святу Терезу Калькуттську, лауреатку нобелівської премії миру (1979), що займалась служінням бідним і хворим та в 2003 році причислена католицькою церквою до блаженних – із подальшим узагальненням і абстрагуванням від конкретного образу. Усталений перифрастичний зворот може позначати і конкретну особу без узагальнення, як наприклад українські перифрази *леді Ю* та *газова принцеса* (Юлія Тимошенко), що стали також відомі в російському (*леди Ю; газовая принцесса*) і польському (*gazowa księżniczka*) мовному просторі. Цей сигніфікат експресивно реалізується через ініціали та образ *принцеси*, що супроводжується конкретизатором *газова*. Ці усталені словосполучення належать до публіцистичного мовлення і широко використовувалися у певний час у мас-медіа.

Також тільки до конкретної особи, широко відомої у світі, застосовується перифраза *леді Ді* // *леди Ди* // *pani D*, яка є емотивним, ідеалізованим найменуванням принцеси Діани, дружини принца Чарльза, яку обожнювало англійське суспільство.

Отже, у всьому християнському світі в сучасному мовленні впливову жінку-керівника, сильну особистість жіночої статі іменують *залізна леді*, де перший компонент перифрази репрезентує метафоричне переконання, а другий, який належить до публіцистичного стилю, визначає високий соціальний статус особи. У фамільярному мовленні ця перифраза більш емотивно характеризує жінку, переважно з певною долею іронії. У описуваному звороті *перша леді*, який вербалізує поняття «дружини президента» числівник компонент вказує на пріоритетну позицію особи у суспільній ієрархії. Варто зазначити, що розглянуті стійкі перифрази містять непряму позитивну оцінку з боку соціуму.

У сучасній мові є евфемістична перифраза (за класифікацією Ю.А.Гвоздарьова і М.Т.Демського), в якій завуальована негативна оцінка. Так, жінок, незалежно від їх віку, освіти, що займаються найдавнішою у світі професією в українській і російській мовах іменують, відповідно *нічні метелики* // *ночные бабочки*. Образ *метелика* реалізує значення «легковажність», «безтурботність», «динамічний, спорадичний рух», а вербальна форма *нічні* конкретизує час основної активної діяльності. Мотиваційною і дериваційною базою цього словесного комплексу (фразеологічні інновації ХХ століття) можуть слугувати як

описове образне найменування через певні конкретизатори, так і семантична транспозиція з галузі біології. Будь-який шлях веде до картинності і образності цього звороту на позначення певного типу жінок. Синонімічною до представленої фразеологічної одиниці є перифраза, також евфемістична, але з відтінком книжності, яка вже давно існує в мові: *жриці кохання // жриці любви*. Вона також має значення «жінки, що займаються проституцією» і є стилістичним синонімом попередньої. Польський еквівалент цих перифраз *księżniczki nosy*, побудований на вербальній формі *księżniczki*, яка реалізує значення домінації, панування, а лексема *nos*, як і в першому випадку конкретизує період активності. Також крилатим висловом на позначення повій є вислів біблійної генези *вавилонська блудниця // вавилонская блудница // dziwka Babilonu (babilońska dziwka)*. Проте його найуживаніший контекстах – історичні оповідання і словникові статті у спеціалізованих довідниках, енциклопедіях та фразеологічних виданнях.

Отож на соціальній вертикалі в сучасному світі жінки можуть посідати як найвищу, так і найнижчу позицію. Зазначимо, що таке співвідношення спостерігається в усі періоди історії людства, однак з перевагою нижньої позиції.

Висновки. Отже, у всьому різноманітті фразеологічних одиниць (ідіомах, фраземах, прислів'ях, приказках, афоризмах, мовних штампах, крилатих висловах й літературних цитатах), а також у одиницях тексту вимальовується, фіксується і зберігається для нащадків образ прекрасної статі людства в різні часи й епохи. У них віддзеркалюються характерні риси жінки не тільки загальнозначеннєвого змісту, але й особливості її індивідуального психічного устрою, намагніченого емоціями й інтенціями, а також її ціннісне ставлення до довкілля і до себе. Словесні комплекси різного типу вербалізують образ жінки як джерела і носія формуючих тенденцій загальнокультурного і соціального розвитку через призму національно-культурної специфіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антологія афоризмів. Упор. Л.П.Олексієко. (2004). Донецьк: «Видавництво Сталкер».
2. Ашукин, Н.С. & Ашукина М.Г. (1988). *Крылатые слова: Литературные цитаты. Образные выражения*. Москва: Худож. лит.
3. Борохов, Э. (1988). *Энциклопедия афоризмов. Мысль в слове*. Москва: АТС.
4. Гвоздарёв, Ю.А. (1977). *Основы русского фразообразования*. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовск. Ун-та.
5. Демський, М.Т. (1994). *Українські фраземи й особливості їх творення*. Львів – Краків – Париж: Просвіта.

6. Коваль, А.П. (1986). *Слово про слово*. Київ: Рад. шк.
7. Крылатые фразы наших дней. (1999). Москва: РИПОЛ КЛАССИК.
8. Попова, О.А. (2008). *Краці прислів'я та приказки українського народу*. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО».
9. Пословицы русского народа. Сб. В.Даля. (1957). Москва: Худ. лит., 1957.
10. Фелицына, В.П. & Прохоров, Ю.Е. (1988). *Русские пословицы, поговорки и крылатые выражения*. Москва: Русский язык.
11. Głowińska, K. (2000). *Popularny słownik frazeologiczny*. Warszawa: Wilga.
12. Mosiołek, K., Ciesielska, A. (2001). *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa.

REFERENCES

1. Antolohiia aforyzmiv [Anthology of aphorisms.]. Upor. L.P.Oleksiieko. (2004). Donetsk: «Vydavnytstvo Stalker».
2. Ashukin N.S., Ashukina M.G. (1988). *Krylatye slova: Literaturnye tsitaty. Obraznye vyrazheniya [Winged words: Literary quotes. Imaginary expressions]*. Moscow: Khudozh. lit.
3. Borokhov, E. (1988). *Entsiklopediya aforizmov. Mysl v slove [Encyclopedia of aphorisms. Thought in a word]*. Moscow: ATS.
4. Gvozdev, Yu.A. (1977). *Osnovy ruskogo frazooobrazovaniya [Fundamentals of phrasal formation.]*. Rostov n/D: Izd-vo Rostovsk. Un-ta.
5. Demskyi M.T. (1994). *Ukrainski frazemy y osoblyvosti yikh tvorennia [Ukrainian phrases and peculiarities of their creation.]*. Lviv – Krakiv – Paryzh: Prosvita.
6. Koval, A.P. (1986). *Slovo pro slovo [Word about word]*. Kyiv: Rad. shk.
7. Krylatye frazy nashikh dnei [Today's Winged Phrases]. (1999). Moscow.: RIPOL KLASSIK.
8. Popova, O.A. (2008). *Krashchi pryslivia ta prykazky ukrainskoho narodu [The best proverbs and sayings of the Ukrainian people. and]*. Donetsk: TOV VKF «BAO».
9. *Poslovitsy russkogo naroda [Proverbs of the Russian people]*. Sb. V.Dalya. (1957). Moscow: Khud. lit.
10. Felitsyna V.P., Prokhorov Yu.Ye. (1988). *Russkie poslovitsy, pogovorki i krylatye vyrazheniya [Russian proverbs, sayings and winged expressions.]*. Moscow: Russkiy yazyk.
11. Głowińska, K. (2000). *Popularny słownik frazeologiczny*. Warszawa: Wilga.
12. Mosiołek, K., Ciesielska, A. (2001). *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa.